

Lars Mytting
LOVCI SOBŮ

přeložila Jarka Vrbová

argo

Lars Mytting

Lovci sobů

Z norského originálu *Hekneveen* vydaného nakladatelstvím
Gyldendal Norsk Forlag AS v Oslu v roce 2020 přeložila Jarka Vrbová.
Obálka, grafická úprava a sazba Jan Augusta.
Odpovědná redaktorka Veronika Chaloupková.
Jazykový redaktor Tomáš Vrba.
Korektura Kamila Drahoňovská.
Technická redaktorka Saša Švolíková.
Vydalo nakladatelství Argo,
Miličova 13, 130 00 Praha 3,
www.argo.cz, argo@argo.cz,
v roce 2025 jako svou 5926. publikaci.
Vytiskla tiskárna Finidr.
Vydání první.

ISBN 978-80-257-4824-4

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod KOSMAS
sklad: KOSMAS s.r.o. Za Halami 877
252 62 Horoměřice
tel: 226 519 383
e-mail: odbyt@kosmas.cz, www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit v přátelském internetovém knihkupectví www.kosmas.cz

ZAPOMENUTÝ PŘÍBĚH

1611–1613

Poklad skřítky vykovany

ŘEKA LAUGEN BYLA ZAMRZLÁ PO CELÉ DÉLCE, saně měly dobré podmínky a Eirik Hekne s dcerami potřeboval na cestu z Butangenu do Dovre pouhé tři dny. Psal se rok 1611 a údolím vedly jen špatné cesty, ale led na řece cestu na saních zjednodušoval a často přinášel i zábavu. Lidé v protijedoucích saních, které v chumelenici potkávali, si mysleli, že sestry se k sobě pod sobí kožešinou těsně choulí, aby se zahřály, ale když koně odpočívali, dívky nikdy nevystoupily ze saní, a pokud se jich někdo zeptal, kolik je jim let, odpověděly, že se narodily roku 1595, ale že Halfrid se narodila v létě a Gunhild před Vánoci, zvědavci kroutili hlavami, ale saně hned vyrazily dál, a jakmile odjely dost daleko, kde je nikdo neslyšel, otec a dívky se rozesmáli. Byl to dvojsečný smích, projev uvolněné smířenosti s jejich postižením, a byl dvojitý jako všechno v jejich životě, ale bylo v něm méně bolesti než třeba v krátkém odmítnutí, když jedna dostala na něco chuť a druhá jí odsekla, ať si pro to skočí.

Hnali koně dál na sever a kvečeru se zastavili u Selu, na statku, kde Eirik Hekne někoho znal. Tam se dívky vyškrábaly z vozu a země se dotkly čtyři nohy zároveň. Nejdřív si urovnaly vrchní sukni tak, aby ji obě měly v pase, a pak vkuhaly do dřevěného stavení, kde stála nebývale široká postel.

Ráno všichni vstali za východu slunce, ale to úplně zmizelo, když dojeli k soutěsce u Rostenu, kde vše zůstávalo ve stínu a skalní stěny se tyčily tak hrozivě, jako by je ve vzteku vytesal nějaký rozzuřený obr. Sluneční paprsky nikdy nedosáhnou až na dno, a tak se traduje, že letní den v Rostenu není o nic teplejší než den uprostřed studeného října a žijí tam jen tvorové, kteří nepotřebují anebo nesnášejí světlo. Kolem se zvedaly hory se zurčícími bystřinami a říčkami, v nichž voda nikdy nezamrzala a jen se nad nimi vznášela pěna. Eirik hnal koně

prudce vzhůru do hlubokého sněhu mezi popadanými balvany. Otce a koně a dcery i saně pokrývala bílá jinovatka z vodopádu, kolem nějž museli těsně projet v hukotu tak hlasitém, že se vzájemně neslyšeli, nebylo ale ani třeba něco slyšet a nebylo ani třeba nic říkat, protože v Rostenu je člověk zvědavý jen na to, jak dlouho tu ještě bude muset vydržet a kdy už bude konečně pryč.

Pak se krajina vyrovnala, slunce se znovu objevilo a koním i lidem se ulevilo, když dojeli k roubeným domům dvora Lie a přivítala je teta sester. Byla kdysi u jejich dlouhého porodu, při němž její sestra zemřela, a kolem ní se seběhly ženské, aby se podívaly na tu zvláštnost z lůna Astrid Hekne: dvě děvčátka srostlá v bocích.

Teď jim bylo šestnáct let, měly bydlet v roubeném stavení na stráni nad Lie a byly rády, že stojí dál od cesty, kudy ale beztak chodil jen málokdo. Srub postavili pro ně, byl pěkný a dobře utěsněný, s pravidelně tesanými vnitřními stěnami svítícími žlutě a vonícími čerstvou borovicí, jeden pokoj na spaní a druhý na práci. Uměly se o sebe postarat a svým obvyklým způsobem spolu žertovaly. Když Halfrid požádala Gunhild, aby přiložila do kamen, odpověděla sestra: „Ano, ale ty musíš dojít pro vodu.“

K potěše rodiny děvčata už od dětství překvapovala tkanými výrobky. Butangenští se spokojili s běžnými řemeslnými výrobky a jednoduchými vzory, avšak Eirik chtěl dcerám zprostředkovat seznámení se staletým uměním a dovedností, o kterých věděl, že je ovládají na severu údolí Gudbrandsdalů. U tety se seznámily s nejstaršími mistryněmi tkalcovského řemesla mezi Bøverdalenem a Lesjou. Ženy si něco mumlaly a pobrukovaly, byly sehnuté a často prostořeké, všechny dohromady i každá zvlášť, ženy, nositelky po mnoho staletí předávané moudrosti o vlně, o přírodním barvivu a o vzorech, které později dostaly krásná jména jako *oblačný* a *plamínkový*, a tkaly způsobem, který se nedal vysvětlit slovy ani naznačit nákresem, jen tím, že společně seděly u stavu a celé týdny se učily a pořád znovu si nabyté vědomosti opakovaly. Aniž to tušily, patřily mnohé ženy v severním Gudbrandsdalů mezi nejzručnější tkadleny Evropy. Celé dny vysedávaly před vysokými stavy, u rámu, kde přízi napínala závaží z proděravělých kamenů. V jiných zemích byla tato ruční práce kvůli vžitým pravidlům a někdy i zákonům provozována muži, a co se v Evropě nazývalo vlámským

gobelínem nebo tapisérií, tomu se tady říkalo tkané obrazy nebo koberce s obrazy. Avšak dění na jiných místech světa se jich dotýkalo ještě méně než to, co se dělo na Měsíci, a pakliže by někdo něco namítal, upozornily by ho, že žena z Gudbrandsdal, ať chudá, nebo bohatá, nezná tradici poddanosti a i tomu nejtrpělivějšímu muži dokáže ze života udělat peklo.

Měsíc za měsícem přicházely za sestrami Hekne mistryně tkalcovského řemesla. Za denního světla tkaly a večer u ohniště předly, protože tuk ve vlně v teple příjemně změkne. Dívky se naučily i ty nejzvláštnější metody barvení rostlinami a kromě toho – jak se povídalo – si také tajně prohlédly tkané obrazy z předkřesťanských dob, které zpodobňovaly prastará staroseverská vyprávění plná tajuplných symbolů a postav těch, kdo na sebe uměli brát zvířecí podobu a jevíli se někdy jako zvířata a někdy jako lidé.

Ale to patřilo k nočnímu vzdělávání a každé ráno v denním světle znovu seděly dívky u stavu a tkaly obrazy s náměty z křesťanských příběhů. Vždycky bok po boku v široké, nádherně vyšívané zástěře kolem pasu a přes stehna, na hlavě neustále se obměňující zručně spletené copy, které si za rozbřesku vzájemně zaplétaly, a s trápením, které musely v sobě nosit a které buď ještě nedozrálo, anebo se s ním už smířily.

Stařeny hned poznaly, jak rychle a přesně sestry pracují. Se svou zcela ojedinělou čtyřruční obratností provlékaly vlákna rychleji než kdokoli jiný a každému, kdo je sledoval, sestry názorně předvedly, proč se v některém nářečí používá stejné slovo pro tkadlenu i pro pavouka. Mistryně tkadleny si okamžitě všimly i vzájemného kontaktu mezi sestrami. Bezprostřední návaznost na reflexy, každá myšlenka jedné se objevila jako stín u druhé, jakmile jedna dostala nápad, druhá jí okamžitě pomáhala, ale když se neshodly, všechno se zastavilo, jedna nemohla dělat nic, protože ta druhá by jí v tom hned zabránila anebo by všechno rozpárala, a v takových případech je dospělí museli zazrazit, aby sestry svou obdivuhodně započatou práci v hněvu nezničily.

Do té doby jen zřídka vytvořily nějaký vlastní vzor a ještě nedosáhly oné nedostižné dokonalosti, jíž byly později známy a která dosáhla mistrovství ve tkaném obrazu pojmenovaném *Noc zmaru* s výjevy posledního dne světa, kdy požár promění noc v den, vše bude sežehnuto na holou skálu a živí i mrtví budou odvečeni k poslednímu soudu. Celou

zimu ale tkaly obrazy tří králů a moudrých i pošetilých panen a těšily se z jarních i letních dnů roku 1612, kdy ještě koncem srpna bylo teplo.

Nastala neděle důležitá pro dějiny. Kdyby se ta událost odehrála v sobotu, bylo by všechno jinak, ale v neděli se farníci jako obvykle shromáždili v kostele. Všichni kromě dvou sester, které kvůli svému postižení nechťely chodit mezi lidi.

Proto také nebyly svědkem toho, jak strážce pořádku z Dovre provedl tu neslýchanou věc, že napochodoval do kostela a přerušil bohoslužbu, a dokonce ani v předsíni neodložil válečnou sekýru, ale nesl ji až ke kazatelně, třikrát udeřil topůrkem do podlahy a oznámil, že země je ve válce. Od této chvíle.

Několik set skotských nájemných vojáků přistálo na západním pobřeží v Romsdalu a pochodují přes Lesju směrem k Dovre. Farníkům sdělil, že dostává zprávy o jejich pohybu po severních i jižních svazích údolí. Pastor oznámil konec bohoslužby, kostel se vyprázdnil a během dne každý dvůr vybral jednoho bojovníka, dole v údolí opouštěli lidé jeden dvůr za druhým, prchali do hor na salaše a dole zůstalo jen jedno přivázané tele. Lidé dobře věděli, že vojáci si vždy vezmou, co potřebují, jídlo, věci i ženy, ale tyhle Skoty provázela pověst, že jsou to samotní ďáblové a zabijí každého, koho vidí, zapalují domy, odkud lidé utekli, mají psy a ti roztrhají uprchlíky na kusy, odsekávají kopyta kravám a nechávají je jen tak pro zábavu vykrvácet, a tak obyvatelé usoudili, že nejlepší bude přivázat jedno tele na dvůr a nechat všechny dveře otevřené v naději, že vojáci najdou dost jídla a prostoru, a ušetří tak stavení a dvůr.

Dvojčata zůstala. Dnes už nikdo neví, jestli to bylo proto, aby dívky ochránily nějaký vzácný nedokončený koberec, nebo jestli byly příliš pomalé, než aby běžely s ostatními na salaše, anebo prostě utíkat *nechtěly* z důvodů, které už tehdy tušily.

Hlučný oddíl více než tři set vojáků prošel údolím den poté. Nej dřív psi, pak oficíři na koních s helmami a dvouhlavňovými pistolemi a meči, následoval zbytek davu otrlých pěších vojáků a nezkušených mladíků, pak několik žen, zbrojírů a sedlářů a úplně vzadu otrlí veteráni, kteří nadávkami poháněli ty před sebou.

Vojáci se rozhodli pro vozovou cestu do svahu a zanedlouho už míjeli obydlí sester Hekne. Dívky jistě slyšely dupot vojáků i koní a jejich

zvuky. Už téměř celý oddíl přešel, když jeden oficír zarazil koně a vydal nějaký rozkaz. Dva mladí muži dostali meč, vykročili z davu a přiblížili se ke srubu, zatímco ostatní čekali.

Vešli bez zaklepání.

Uvnitř zůstali překvapivě dlouho.

Tak dlouho, že důstojník už pro ně chtěl poslat další vojáky, ale vtom vyšli ven, meče skloněné a dva kožené vaky plné pitné vody.

Co si ti čtyři ve srubu toho dne řekli, vědí jen oni. Je však jisté, že vojáci bývají obezřetní a často ustrašení a je docela možné, že ti dva ozbrojenci se nejdřív domnívali, že u stavu sedí norny, bohyně osudu předoucí vlákno života každému člověku, protože na jejich rodných ostrovech staré severské příběhy pořád žily.

Muselo je překvapit i to, že si navzájem rozuměli. Důstojníci sice byli Skotové, ale řadová vojáci pocházeli z Orknejí a Hjaltlandu, kde už víc než šest set let žili Norové a kde se pořád běžně mluvilo staroseversky, přestože ostrovy teď patřily Skotsku a dostaly jméno Shetlandy.

Vojsko táhlo dál údolím Gudbrandsdal a téhož večera se utábořilo u Kråkvoldenu, hodinu cesty jižně od Hekne, vojáci zapálili oheň a začali pít a zápasit. Oba zvyky převzali od svých norských předků.

Žádný Nor ale netušil, že vojsko nemá v plánu Norsko obsadit. Chtěli pokračovat do Švédska a stát se žoldáky u švédského krále v kalmarské válce. Cestou tedy nezapalovali ani nezabíjeli, ale jejich pověst, že jsou to zabijáci, jim naopak dobře posloužila. Věc se měla tak, že téměř všichni nájemní vojáci byli beze zbraně, jen málo jich mělo předchozí zkušenost z boje a většina byli násilně rekrutovaní chudí chlapci, některé vykoupili z vězení a jiní jen uposlechli rozkaz.

Velitel vojska se jmenoval Ramsay a jeho podřízený plukovník Sinclair každé ráno zapálil střelný prach v dlani, aby podle tvaru kouře poznal, jaká nebezpečí ten den přinese. Ne že by se Norů báli. Procházeli Norskem, protože to bylo méně riskantní než proplouvat Skagerrakem lodí. Norsko byla vyplundrovaná a zubožená země, neúrodná pustá krajina, kde se vyhublí lidé při pohledu na cizince schovávali, to už jim ta cesta od západního pobřeží ukázala, není-liž pravda? Nikde žádní nepřátelé!

Ale tou dobou se pomalu šířily zprávy, což Ramsay a Sinclair nevěděli, že král Kristián v Kodani před pouhými osmi lety ztratil důvěru v nájemné vojáky, kteří měli bránit tu drsnou zemi bez použitelných

cest, a tak nyní obnovil nařízení o branné povinnosti, která ukládala sedlákům nejen povinnost dodat vojáky, ale každému statku nově ukládal držet jednu zbraň. Oznámení se objevovala na šípech zabodnutých do stromů na předem určených cestách, říkalo se jim vojenské šípy, na konci byly černě opálené a na druhém konci měly smyčku připomínající šibenici jako varování, že toho, kdo nařízení neuposlechne, pověsí na trám vlastního domu a dům i statek pak zapálí.

Vojáci se shromáždili.

Už v úterý se šípy se zprávou dostaly i do nejzapadlejších koutů Gudbrandsdalů a pět set vojáků z řad sedláků se shromáždilo u Krin-genu ve vzdálenosti jednodenního pochodu jižně od Skotů v místě, kde skála spadala přímo do řeky Laugen a klikatá stezka tvořila jedinou přístupovou cestu. Ve středu tam dorazili Skotové a stezka byla tak úzká, že nemohli jít vedle sebe, a proto se roztáhli do délky, pak uslyšeli ránu a plukovník Sinclair padl. Do čela ho trefil stříbrný knoflík, v zubech stlačený do kulky a vystřelený z kolečkové pistole skoro dva metry dlouhé, vypálený střelcem z Ringeby, mužem, jenž dobře věděl, že jen stříbro může zabít velitele, který se pakuje s ďáblem, a jedinou útěchou Sinclairovi bylo, že po další staletí patřil k význačným skotským velitelům, protože tehdy padl jako první.

Skoty přepadli shora s puškami, kopími a sekyrami. O tři hodiny později byla polovina nájemných vojáků zabita. Norů padlo jen málo. Přeživší Skoty odvezli na jih a zavřeli je ve stodole. Strážci dostali rozkaz, aby všechny dovedli do pevnosti Akershus v Kristianii a předali je královým lidem, ale byl srpen a nejvyšší čas sklízet úrodu, a když v noci kolovala pálenka, Norové mrmlali, že vést vězně tak daleko by vyžadovalo velké množství hlídačů a hodně zásob a že potáhnou tak dlouho, až jim obilí a seno doma na polích shnije a bude je čekat hladová zima, a takhle si král v Kodani představuje poděkování za obranu země?

Ráno příštího dne začalo několika pokusy o útěk a hádkou mezi strážci a vězni, pak mezi strážci navzájem a skončilo to tím, že vězně vyvedli před stodolu po dvou a zastřelili je.

V tichu, které následovalo, se šířila hanba a hrůza.

Bože, pomoz nám. Co jsme to udělali. Velký Bože. Co jsme to udělali.

Hrůza obrácená proti sobě. Kde se v nich vzala ta nelítostnost?

Že jsme toho byli schopni. I já. I ty.

Osmnáct Skotů uniklo smrti, tři z nich odvedli do pevnosti Akershus, událost zaznamenal místodržitel dánského krále a sklapl desky. Byl to vojenský hrdinský čin následovaný masakrem a nikdo nestál o to, aby se ta krvavá lázeň připomínala. Dalších osmdesát let nikdo výpravu Skotů nepopsal. Pak ji vylíčili a oživilí verši a písněmi, často jako hrdinský čin. Výjimku tvořila jen jedna píseň, která ale byla rychle zapomenuta, protože se zmiňovala i o tom masakru. Jeden verš byl o zraněném chlapci. Osvobodil se tím, že dobrovolně nakročil na piku a přitom řekl norský:

Až Bůh nás mrtvé shromáždí a spočítá, tak nechť mě považuje za přítele Halfrid Hekne.

NEZBÝVÁ NEŽ UVĚŘIT, že ten chlapec přišel pár dní po bitvě na sever Gudbrandsdalů do Lie. Utrpěl ošklivou bodnou ránu a prohlásil, že bude pracovat zadarmo, jen za stravu a nocleh. Jeho bratra zabili u Kringenu, pocházeli z chudé rodiny na Hebridách, ale právě hledali práci na Hjaltlandu, když se objevili oficíři a nuceně je naverbovali, k čemuž neměli právo, jenže měli zbraň a chlapci ne. Na statku Lie chlapci uvěřili a směl pracovat s kosou a sekyrou a motykou a lopatou. Každý den nosil vodu a dříví a potraviny do chatky sester z Hekne, ale co přesně se tam toho jara stalo, se neví. Tetě dvojčat se podařilo udržet tu příhodu v tajnosti a jediný, kdo se ji dozvěděl, byl otec sester Eirik Hekne. Když před Vánoci přijel dcery vyzvednout, že je odveze domů, rána byla už téměř zahojená. Velká řezná rána, která určitě musela hodně krváčet.

Teta vyprávěla, že uslyšeli ze srubu dvojčat výkřik, obě vykřikly tak pronikavě a naléhavě, že je slyšeli i lidé na dvoře. Doběhli k nim a našli sestry zakrvácené a vyděšené, ale ty jim nechtěly říct, co se stalo, jen to, že se poranily a není to ničím vina. Nastal rozruch, bylo složité ránu ovázat, a teprve pozdě odpoledne si lidé uvědomili, že ten skotský mladík zmizel a ukradl nějaké jídlo, asi aby došel až na pobřeží, ale divné bylo, že viděli dvojí stopy, pravděpodobně se vrátil do komory a část ukradeného jídla tam vrátil a místní si to vysvětlili tak, že se zprvu vybavil zásobami pro dva, ale pak musel opustit plán i druhého uprchlíka.

Rána se hojila špatně, dívky ležely v horečce a to, že vůbec přežily, bylo tím, jak usoudila teta, že byly zraněné stejným nožem, který

používaly na řezání příze a který jim dala tkadlena z Bøverdalen. Řekla jim, že ho našla v zemi, čili že ho někdo ztratil, pak se na něj zapomnělo a byl stejně ostrý jako nože, jimž místní říkají *skřítky vykované*, tedy kované kouzelnými podzemními bytostmi. Takové nože se najdou v každé obci a používaly se na léčení nemocných zvířat i lidí, prostě proto, že byly vykovány skřítky.

Poté se mezi sestrami rozhostilo jakési nezvyklé ticho. Začaly tkát koberce každá zvlášť a první dva jistě odrážely vidění, které zažily v horečkách. Někdo tvrdil, že se u nich jednou v noci ten chlapec znovu objevil a Halfrid něco zanechal, něco, čeho si vážila nade vše, ale nikdo nedokázal říct, co to je. Otec odvezl dcery domů a pod ledem, na němž jeli, proučila řeka Laugen k moři s dalším tajemstvím Gudbrandsdalského údolí.

DOMA V BUTANGENU se dívky nastěhovaly do místnosti v nově postaveném domě na rodném statku Hekne. Sestavili jim vlastní vysoký stav a na něm sestry pracovaly po zbytek života. Práci později známou jako *Gobelín z Hekne* věnovala rodina kostelu, když sestry zemřely, a bylo to jejich nejpropracovanější a nejpozoruhodnější dílo. Později nechal otec ulít zvony pojmenované po nich a lidé začínali tušit, odkud síla nerozlučnosti těch dvou zvonů pochází, protože jak byly nerozlučné obě sestry, tak byly neoddělitelné i zvony. Ale pochopit, jaká síla se v tom spojení skrývá, nebylo jednoduché pro nikoho, leda snad pro ty, kdo věděli, co se odehrálo v Dovre na severu Gudbrandsdal. Tím pádem také jen málokdo chápal, jaké síly se uvolnily u smrtelné postele sester, když Gunhild vzala Halfridiny ruce do svých a řekla:

Ty poběžíš daleko a já nablízko, a až bude koberec hotový, vrátíme se.

PRVNÍ VYPRÁVĚNÍ

DĚTI STRÍBRNÉ ZIMY

Bodlák

NĚKTEŘÍ LIDÉ PŮSOBÍ STEJNĚ SILNĚ po smrti, jako když byli naživu.

Kai Schweigaard poklekl a koleno si podepřel Biblí. Obvykle o její hrob nepečoval v taláru, ale nějaký závan větru asi zanesl mezi vřes a pryskyřníky semeno bodláku. Nechápal, jak ho vítr mohl odnést sem, když bodláky rostou na druhé straně hřbitovní zdi kolem starých, neoznačených zbytků hrobů zločinců a těch, kdo skončili svůj život oběšením.

Bodlák byl krásný. Už bez života, ale pořád s tmavě zelenými listy a trny.

V mnohém se podobal jí.

Pastor vyhloubil do země jamku, uvolnil pár semínek a zamáčkl je. Vstal a oprášil Bibli od zbytků trávy a země.

Jsou lidé, co říkají, že je třeba jít dál.

Jenže oni nezapříčinili smrt jiného člověka. Možná i dvou nebo tří, když sám sebe trápil. Rozhodně smrt Gerharda Schönauera a možná i Astrid Hekne. Nejspíš i jednoho jejich syna, Edgara, který teď leží v neoznačeném hrobě v Kristianii.

Na jezeře Løsnestnet poryvy větru rozvlnily vodní hladinu, pak ovály i jeho. Byl teplý srpen, vítr přicházel z jihu a přinášel vůně ze slatin pod jezerem. Tentýž závan větru přivál na Astridin hrob semeno bodláku.

Občas měl představu, že se něco děje. Že jeho nohy spočívají na hřbitovní půdě nějak těžce. Že ho někdo volá. Jenže když se otočil, nikoho neviděl. Nikoho neviděl, ale něco jako by pozoroval. Lidé z osady si také nedali vymluvit, že celá léta slyší z hlubin jezera zvonit zvon, který volá svou sestru.

Ve hřbitovní zdi vrzla železná branka. Přiběhla Oddny Spangrudová. Přestože v Butangenu rodila děti už osmnáct let, pořád se jí říkalo *nová porodní bába*. Teď měla očividně pro Schweigaarda nějakou zprávu.